

Levende

natur

Tidsskrift udgivet af WWF Verdensnaturfonden. Nummer 2 - Maj 1999

Naturskov tur

Ørkenens årtusindrige

Vilde dyr til salg

Uendelig kraft i solen

Bæredygtige søde sager

Foto: LARS HANSEN

Hvis du er i tvivl, så lad være

Vrede og fortvivelse. Det er de følelser, jeg gribes af, når jeg læser historier som den, vi bringer i dette nummer af *Levende Natur* om den udbredte handel med truede dyr og planter i Indonesien. Der er fri adgang til at købe sig en orangutang, en gibbon-abe eller en malaybjørn som kæledyr. Og man kan også få alle mulige produkter fra tiger og næsehorn. Alt sammen frit tilgængeligt på mar-

kedet, også selvom det formelt set er ulovligt. Myndighederne ser som regel den anden vej, for hvis bestik-kelse ikke hjælper, griber både sælgere og hælere gerne til trusler.

Problemet er ikke begrænset til Indonesien. På WWFs nylige rejse med Prins Henrik til Vietnam så vi også ulovlige dyreprodukter til salg. Der var skjolde af havskildpadder, elfenben og skind af træleopard. Og det var bestemt ikke gemt af vejen, men lå frit fremme i en souvenir-forretning midt på det fineste turist-strøg i Saigon.

WWF kæmper imod den ulovlige handel med truede dyr og planter overalt i verden. For handelen er med til at skubbe en række arter tættere på udryddelse. Det gælder de meget kendte arter som tiger, næsehorn og menneskeabe. Det gælder også en lang række arter af fugle og krybdyr som slanger og øgler, der holdes som kæledyr. Og det gælder en del planter som orkideer og specielle kaktus, der dyrkes af specialister. Blot for at nævne nogle eksempler, for det er i tusindvis af arter, der er omfattet af den ulovlige handel.

Ofte lykkes vores arbejde. Mange steder betyder indsatsen, at handelen i det mindste bliver holdt nede. Og der sker nogle vigtige gennembrud i disse år, bl.a. i Kina, hvor myndighederne begynder at tage problemerne alvorligt. Men det er en evig kamp, som ikke kan vindes for alvor, så længe der findes markeder, som efterspørger de ulovlige produkter. Så længe der er købere, som vil betale store penge, vil der også være nogle, som er villige til at bryde loven for at fremskaffe produkterne. Næsten uanset risikoen.

Derfor er der forstemmende, når man som dansker hører, at der fortsat importeres ulovlige produkter til Danmark. Endda i store mængder. Noget af det skyldes den øgede trafik, hvor vi som rejsende kommer stadig længere rundt i verden. Det betyder, at vi møder produkterne – som for nogle er fristelser – stadig oftere. Og alt for meget ender i danske turisternes oppakning som souvenirs, kæledyr eller lignende.

Jeg er sikker på, at vejen frem er mere oplysning. Langt de fleste danskere ønsker at overholde loven på dette område. Og derfor samarbejder WWF med Skov- og Naturstyrelsen om en kampagne til efteråret, hvor vi vil informere danskerne om, hvordan man kan sikre sig, at man ikke bryder loven.

I mellemtiden vil jeg opfordre alle – som måske på sommerferien får tilbudt produkter fra vilde dyr – til at følge en ganske enkel huskeregel: Hvis du er i tvivl, så lad være.

Kim Carstensen

Kim Carstensen, generalsekretær

Iris i morgendug.

Foto: Charles Krebs / TONY STONE IMAGES

Levende Natur Nr. 2 - Maj '99

Tidsskrift for international naturbevarelse

UDGIVET AF

WWF Verdensnaturfonden
Ryesgade 3F, 2200 København N.
Telefon 35 36 36 35. Fax 35 39 20 62
www.wwf.dk

e-mail: wwf@wwf.dk

Giro nr. 500-2001

*Man kan blive medlem af WWF
ved at betale minimum 195 kr. om året.
Levende Natur udsendes gratis
til medlemmerne.*

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør
Journalist Nanet Poulsen (DJ)

Generalsekretær
Kim Carstensen

Afdelingschef
Mik Steenberger

Videnskabelige medarbejdere
Tommy Dybbro
Anne-Marie Mikkelsen

PRODUKTION

Layout:
Lenny Larsen, Digital Art & Design

Repro og tryk:
Levison + Johnsen + Johnsen a/s

*Levende Natur er trykt på
100% klorfrit, svanemærket papir*

En tiger på skødet

Illegal handel med levende vilde dyr fra Indonesien beløber sig til omkring 100 millioner kr. om året. Politiet bliver betalt for at se den anden vej.

Mange af dyrene sælges i Europa.

Af **Johan Rasmussen**,
freelancejournalist

Guide til naturskoven

Danmark er fra naturens side et skovland. Og nu kommer der mere af den naturlige skov, hvor forskellige arter og unge og gamle træer får lov at gro i skøn forening. Vi fortæller, hvor de bedste skovture findes lige nu.

Af **Tommy Dybbro**,
videnskabelig medarbejder, WWF

Sært liv i ørkenen

I Namibias ørken findes en plante, der har taget hele vor tidsregning med. Med et par lange flossede blade, som den aldrig skifter i hele sin levetid, opsamler planten den smule vand, der skal til for at overleve århundrede efter århundrede.

Af **Uffe Gjøl Sørensen**,
videnskabelig medarbejder, WWF

Uendelig solenergi

Solceller er kul, olie og gas langt overlegen. Teoretisk kan de dække hele Jordens energibehov. Nu skal der satses mere på denne teknologi. Med Holland som forbillede forsøger WWF at presse på.

Af **Lise Backer**, tidl. WWF og
Nanet Poulsen

Kakao til at leve af

Historien bag de produkter, vi sætter til livs, bør være lige så god som smagen. Det mener flere og flere forbrugere i den vestlige verden.

Nu kan vi købe kakao og sukker med en rigtig god historie. Og den historie garanterer Max Havelaar.

Af **Nanet Poulsen**

WWF - World Wide Fund for Nature - er en privat og uafhængig organisation, som arbejder for at løse globale natur- og miljøproblemer. WWF er repræsenteret i 53 lande, og WWF Verdensnaturfonden er den danske afdeling. Formålet med WWF's arbejde er at bevare naturens mangfoldighed, at sikre at udnyttelsen af naturens ressourcer sker på en bæredygtig måde og at bekæmpe forurening og unødigt forbrug af ressourcer og energi.

Indonesiens rige dyreliv er

En indoneser kommer gående med en fem måneder gammel orangutangunge under T-shirten. Inde i gyden tager han den frem, så jeg kan se på den. Den forvirrede abe kigger sig forskræmt omkring, da den bliver sat på mit skød.

Mens orangutangen holder fast i mine arme, siger dens ejer, at den kan blive mit nye kæledyr for mindre end 5.000 kroner. Papiretne er endda ordnet, så jeg ikke får problemer med myndighederne, fortæller han og smiler.

Pramuka i Jakarta er Indonesiens største marked for illegal handel med dyr. Men det er langt fra det eneste. Overalt i Indonesien er fredede dyr til salg. Slang, fugle, bjørne, tigre og aber handles som enhver anden vare i Indonesien. Dyrene købes af indonesere eller smugles ud af landet til resten af verden.

Udover de voldsomme skovbrande i 1997 og 98 i Indonesien og indhugget i landets kæmpe regnskove er den illegale handel den største trussel mod Indonesiens rige dyreliv.

Orangutangen på Pramuka-markedet er en af de omkring 25.000 orangutanger, der er tilbage i verden. På ti år er bestanden blevet halveret. For at den indonesiske ejer kan sælge den fem måneder gamle abe, er dens mor på Borneo blevet dræbt. Det er umuligt for de lokale at fange en orangutangunge uden at dræbe moderen først. Derudover regner man med, at mange orangutangunger dør, når de bliver smuglet ud af Indonesien til andre sydøstasiatiske lande. Så hver gang en orangutang ender som kæledyr i for eksempel Taiwan eller Hong Kong, bliver der fjernet ro til tre andre fra deres naturlige omgivelser på Sumatra eller Borneo.

Noahs ark til salg

Ved siden af os står to siamang-aber og en javanesisk gibbon-abe i små træbure. De er også til salg og koster kun lidt over tusind kroner stykket.

"Bare giv dem lidt bananer og noget andet frugt, så er det fint," siger ejeren, der ivrigt prøver at komme af med aberne.

til salg

Illegal handel truer
Indonesiens dyr.
En million-industri sælger
alt fra hvide kakaduer til
orangutanger.
Selv den sjældne tiger fra
Sumatra kan købes.
Kampen mod den illegale
handel i Indonesien er
næsten håbløs.
Men WWF forsøger.

Foto: Richard Sobol / Sipa Press

Foto: (øverst tv.) David Trood / 2.maj - (nederst tv.) Farid Fellah / Polfoto - (th.) Noel Guido / Nordfoto.

Jeg afviser at købe noget men tager imod tilbudet om at blive vist rundt på markedet.

I flere mørke betonbygninger hænger fugleburene tæt, og lugten er tyk af dyreekskrementer. Hvide kakaduer og flere andre fredede fugle sidder i træburene. Op ad en trappe og ned ad en mørk gang står to små malaybjørne.

Den sorte bjørn med den hvide hage lever på Borneo og Sumatra. Ingen ved hvor mange, der er tilbage, men malaybjørnen er truet. Alligevel bliver den solgt som kæledyr.

På vej ud fra markedet siger mændene, at de havde en tiger for to dage siden, men den døde desværre. Sumatras tiger er i akut fare for at uddø.

Kun omkring 400 lever stadigvæk i deres naturlige omgivelser. Alligevel jages den stadig. I traditionel kinesisk medicin regnes pulveret fra tigers knogler for et af de bedste midler til at kurere smerter og give styrke. Derudover rapporterer WWF, at nogle indonesere holder tigreren som det ultimative statussymbol blandt kæledyr. Prisen er under 10.000 kroner for en unge.

Didi Indrawan er leder af WWFs program, der forsøger at bekæmpe den illegale handel med truede dyr. Han har flere gange været på Pramuka-markedet og ved, hvad der foregår. "Det er et meget stort problem med markederne. Vi har flere gange prøvet at få dem lukket, men det er umuligt. Der er så meget bureaukrati og så mange politikere, der ikke kan tage sig sammen til at gøre noget ved det," siger han.

Men WWF i Indonesien går heller ikke efter småhandlerne på markedet. WWF vil have fat i branchens bagmænd. Didi Indrawan siger, at man ved, bagmændene findes, og han fortæller, at WWF har mange informationer om handlen.

Politiet ser den anden vej

Den illegale handel med dyr i Indonesien er meget kompleks. Lige fra de lokale stammer på Irian Jaya i det østligste Indonesien, der fanger et par fugle for at tjene nogle få kroner, til de store bagmænd i Jakarta, der har sat handlen i system.

WWF i Indonesien har to projekter i gang, som direkte går efter handlen med orangutang og tiger. De går ud på at indsamle så mange informationer som overhovedet muligt om handlen og om forhandlerne for så senere at slå til ved at give beviserne videre til myndighederne. WWF bruger efterforskere, som arbejder i dyb hemmelighed.

Didi Indrawan vil ikke oplyse, hvor mange efterforskere der er tilknyttet WWF, eller hvilke beviser de har indsamlet.

"Vi vil ikke have, at forhandlerne får noget at vide om vores operationer. Det kunne ødelægge det hele. Men det er ingen hemmelighed, at vi går efter de store forhandlere, som er store forretningsmænd," siger Didi Indrawan.

Han er dog ikke den store optimist. Indonesien er kendt som det mest korrupte land i Sydøstasien. Det gælder også den illegale handel med dyr.

Foto: Nordfoto

Denne hantiger er blevet konfiskeret fra et privat anlæg i Europa. Den levede under elendige forhold og var derfor i meget dårlig forfatning, da den blev befriet.

"Politiet bliver betalt for at se den anden vej. Det er ingen hemmelighed, at man kan købe tiger og orangutang på det sorte marked, men politiet gør ikke noget ved det. Der er simpelthen nogle, der er beskyttet af loven, og de betaler for det," siger Didi Indrawan.

Påstanden bliver bakket op af Indonesiens Skovbrugsmi-
nisterium. Willie Smits, som er hollænder, har i 20 år arbej-
det i ministeriet med at bekæmpe jagten og handlen med de
truede dyr. Han har nærmest mistet troen på, at det kan lade
sig gøre at stoppe den.

Modsat WWF har han magt til at gå ud og konfiskere tru-
ede dyr, der er taget til fange. Han har været på utallige aktio-
ner over hele Indonesien for at redde dyrene og samle bevi-
ser mod forhandlerne.

Ofte føler han dog, at arbejdet er spildt. Han har mange
eksempler på, at han sammen med medarbejdere fra mini-
steriet har samlet tunge beviser mod dyrehandlere og smug-
lere, uden at der sker noget som helst. Beviserne skal først
sendes videre til politiet, som derefter skal bringe sagerne for
retten.

"Det sker tit, at sagerne forsvinder hos politiet og aldrig kom-
mer videre til retten. Forhandlerne kan simpelthen berale sig
fra det. Hvis de endelig kommer for retten, sker der næsten
aldrig noget," siger Willie Smits.

Der falder dog dom en gang imellem, men straffene er nor-
malt helt ude af proportioner med, hvad der bliver tjent på

handlen. Sidste år fik en orangutangforhandler en bøde på
lidt over 50 kroner.

For fire år siden fik en smugler dog tre et halvt års fængsel
for at have smuglet otte orangutanger til Taiwan. Men det
er en undtagelse, siger Willie Smits. På baggrund af erfarin-
ger fra 20 års arbejde i Indonesien mener han, at der sim-
pelthen ikke er tradition for at tage truslen mod dyrene alvor-
ligt i landet. Det afspejler sig i retssalene.

Der findes også eksempler på, at myndighederne direkte sam-
arbejder med de illegale dyrehandlere. I december sidste år
var fem orangutanger blevet konfiskeret fra deres ejer og pla-
ceret i en zoologisk have, indtil de senere kunne komme til-
bage til naturen.

Få dage senere kom soldater fra den indonesiske hær og hen-
tede orangutangerne tilbage til ejeren. Ejeren havde tydelig-
vis forbindelser til hæren, og der er ikke blevet gjort mere
ved den sag siden.

Dødstrusler

Willie Smits betragter den illegale handel som et meget alvor-
ligt problem.

"Når Indonesiens højeste myndigheder ikke kan gøre noget
for at beskytte orangutangen - det dyr der kommer tættest
på mennesker - er det håbløst, og man kan regne ud, hvor-
dan der går med andre dyrearter," siger han.

Han vurderer, at verden om ti år ikke længere vil have orang-

Handel med vilde dyr er et problem over store dele af verden. Tigreren betragtes i Indonesien som det ultimative kæledyr.

Foto: Nordfoto

utanger, der lever frit i deres naturlige omgivelser, hvis ikke der for alvor bliver gjort noget ved problemet.

Men han kan ikke rigtigt sige, hvad der præcis kan gøres. I øjeblikket håber han blot, at der ved valget i juni vil blive valgt nogle politikere, som for alvor vil gøre noget for at bekæmpe den ulovlige dyrehandel.

Willie Smits fortæller, at problemet er blevet større, efter at den økonomiske krise ramte Sydøstasien og især Indonesien for mere end et år siden.

"Metoderne i branchen er blevet hårdere. Jeg har modtaget dødstrusler, og mine hunde er blevet slået ihjel. Der er også nogle, der har forsøgt at sætte ild på mit hus," siger Willie Smits.

Flere af hans medarbejdere tør ikke længere gå ind på Pramuka-markedet, medmindre de får opbakning fra politiet. Dyrehandlerne er simpelthen blevet mere barske og tøver

ikke med at bruge vold, hvis de opdager en efterforsker, der snuser rundt på markedet, fortæller Willie Smits.

Deres egen værste fjende

Når Willie Smits og hans medarbejdere konfiskerer fredede dyr, kan dyrene ikke sættes tilbage i naturen med det samme. Der kan gå mange år, før en orangutang er klar til at komme tilbage til det sted, den blev født.

Midt i Ragunan zoologiske have i Jakarta ligger et center, hvor nogle af de konfiskerede dyr bliver anbragt.

Omkring 20 orangutanger kravler rundt og leger i de grønne omgivelser. De kommer hen og holder i hånden og er så menneskelige i deres bevægelser, som noget dyr kan være. Det er denne menneskelige og fredelige facon, der er orangutangens værste fjende, og det er også derfor, den er så populært et kæledyr.

Kakaduer. Foto: Tony Angermayer/IFOT

Foto: Wolfgang Staiger/Polfoto

der ikke var nogle, der købte de fredede dyr. WWF i Indonesien har derfor forsøgt at lave kampagner, der henvender sig til køberne.

“Problemet er ikke de lokale, som fanger dyrene, problemet er de mennesker i byerne, som køber dem, og som tager dem ud af landet. Hvis der ikke er nogen, der køber dem, vil de lokale heller ikke fange dyrene. De prøver jo bare at tjene nogle penge,” siger Didi Indrawan.

WWF har lavet mange kampagner, også flere der henvender sig til rejsebureauer og turister.

“Alle ved selvfølgelig godt, at det ikke er lovligt at købe en orangutang. Men folk kender ikke navnene på alle de fredede fugle, som kan købes på gaden,” siger Didi Indrawan.

Illegal suppe

Mennesker bruger fredede dyr til mange forskellige formål, alt efter hvilke dyr der er tale om. I Hong Kong og Taiwan mener man, at skildpaddesuppe giver styrke. Det går ud over nogle af de fredede skildpadder i Indonesien. I det hele taget er det de øvrige sydøstasiater, der, udover indoneserne selv, køber langt de fleste fredede dyr fra Indonesien.

Så sent som i 1993 var det lovligt at importere tigerknogler til Sydkorea, og mellem 1975 og 1992 krydsede knoglerne fra mellem 550 og 1000 tigre grænsen til Sydkorea, rapporterer WWF.

Også europæere medvirker til den ulovlige handel med Indonesiens dyreliv.

Darmawan Liswanto er formand for Indonesian Wildlife Trade Monitoring Network, som er en paraplyorganisation, der kæmper mod den illegale handel. Han fortæller, at mange indonesiske fugle bliver eksporteret til Europa.

“For to måneder siden blev en transport med 380 fugle på vej til Europa stoppet i Singapore. Kakaduer, isfugle og andre fredede arter bliver handlet. Folk vil have dem som kæledyr,” siger Darmawan Liswanto.

Det er meget svært at vide, hvor mange penge, der bliver omsat for i forbindelse med den illegale handel med dyr i Indonesien. Darmawan Liswanto mener dog, at et godt bud er omkring 100 millioner kroner om året. ■

På centeret får de den rigtige behandling og ordentlig mad. Det har de ikke alle været vant til.

“Der er mennesker, som giver dem både cigaretter og øl og synes, det er sjovt,” siger Ulrike Von Mengden, som er leder af centeret. Hun fortæller, at de fleste orangutanger sagtens kan klare sig igen, når de kommer tilbage til Borneo eller Sumatra. Men de skal være omkring otte eller ni år, før de er gamle nok. Det er dog ikke alle dyr på centeret, der er så heldige. I et bur står en malaybjørn, der har fået fjernet både klørne og tænderne. Den kommer aldrig tilbage. På Borneo og Sumatra ville den kravle op i træerne med klørne og finde honning og frugter. Nu skal den fodres resten af sit liv, fordi den blev brugt som kæledyr, da den var lille.

Hæleren og stjæleren

Den illegale handel kunne selvfølgelig ikke lade sig gøre, hvis

WWF NOTER

EU svigter naturen

Diskussionen af hvordan EU skal udvikles ind i næste århundrede – de såkaldte Agenda 2000 forhandlinger – sluttede for nylig på et topmøde i Berlin. (Billedet nedenfor). Desværre endte det ikke med godt nyt for Europas natur og miljø.

Indeholdt i forhandlingerne var bl.a. reformer af henholdsvis EUs fælles landbrugspolitik og den såkaldte samhørighedspolitik, der giver støtte til de fattigste dele af unionen. Disse to områder betyder meget for det europæiske landskab, eftersom de udgør ca. 80 % af EUs samlede budget, svarende til næsten 500 milliarder kroner om året. EUs fælles landbrugspolitik har hidtil primært støttet det intensive landbrug, med de forringelser det har medført for natur og miljø.

Foto: Thomas Coax/Polfoto

Ligeledes har samhørighedspolitikken indtil nu fortrinsvis støttet projekter uden speciel hensyntagen til miljøet. WWF Verdensnaturfonden har derfor, ligesom en række andre europæiske natur- og miljøorganisationer, kæmpet for, at Agenda 2000 forhandlingerne lavede om på denne praksis. Det kunne bl.a. være sket ved, at de allerede eksisterende muligheder og ordninger, EU har for direkte at støtte naturen og miljøet gennem netop landbrugs- og samhørighedspolitikken, fik tilført flere midler.

Det skete desværre ikke. Derfor vil WWF fortsat arbejde på at påvirke beslutningstagerne i EU i en bæredygtig retning.

Nem måde at gi' en 50'er

WWF har oprettet et særligt telefonnummer til de mange af vores medlemmer, som gerne vil give den truede natur et beløb engang imellem, men som hverken har tid eller lyst til at gå på posthuset med et girokort.

Når du taster telefonnummeret 90 50 50 30, giver du automatisk 50 kroner til WWFs naturbevarende arbejde. Beløbet bliver lagt på din næste telefonregning, så meget nemmere kan det ikke blive. Med dit opkald kan du også deltage i en lodtrækning om dejlige plysdyr af høj kvalitet, lige til at kramme for børn og barnlige sjæle. Jo flere gange, du ringer ind, jo større er dine chancer for at vinde. For en god ordens skyld gør vi opmærksom på, at der kun kan ringes på 90 50 50 30 én gang om dagen.

Foto: Kristian Krogh

Naturmærket 1999

WWF har fået meget ros for sit nye Naturmærke, som med Sonja Sarauws smukke tegninger gengiver 30 svampe fra den danske natur.

Også det medfølgende puslespil er faldet i god jord. Begge dele kan købes på landets posthuse eller bestilles hos WWF på telefon 35 36 36 35, dog kun så længe lager haves.

Verdenshandel og bæredygtig udvikling

WWF International er nu på tredje år sekretariat for et internationalt ekspertpanel om handel og bæredygtig udvikling.

Panelet består af en række internationale eksperter, som giver deres bud på, hvilke handels- og miljøpolitiske principper, som bør indgå i den kommende forhandlingsrunde i verdenshandelsorganisationen WTO, som starter næste år. WWF har netop modtaget 300.000 kr. fra Danida til ekspertpanelets arbejde.

Generelle henvendelser: wwf@wwf.dkRegnskabsafdelingen: accounts@wwf.dkKampagneafdelingen: campaign@wwf.dkVidenskabelig afdeling: conservation@wwf.dkPressesekretæren: press@wwf.dkLevende Natur: levende.natur@wwf.dk

Studietur om solceller

WWF Verdensnaturfonden gennemførte den 3. marts 1999 en studietur til Holland for 12 danske virksomheder fra elsektoren, byggesektoren og industrien. Formålet var at give de danske virksomheder mulighed for at høre om de hollandske erfaringer med en frivillig aftale mellem myndigheder og erhvervene om at fremme solcelle-teknologien. WWF mener, at solceller er en vigtig energi-teknologi til at modvirke klimaforandringer og til at fremme bæredygtig udvikling i både i-lande og u-lande. De danske virksomheder var imponerede over det frivillige hollandske initiativ, og WWF vil arbejde videre for at få folketingets energipolitiske udvalg til at fremme anvendelsen af solceller i Danmark. (se artiklen s. 18)

Foto: Philip Elberling

Ny pressesekretær

WWF Verdensnaturfonden har pr. 1. april 1999 ansat journalist Nina Holm som ny pressesekretær. Nina Holm er uddannet på Danmarks Journalisthøjskole og har mange års erfaring fra TV, radio, dagblade og magasiner, hvor hun blandt andet har beskæftiget sig med områderne miljø og forbrug.

Foto: Bent K. Rasmussen/Nordfoto

Private gaver til Oskar

Operation Oskar er navnet på WWF Verdensnaturfondens kampagne for at bevare de regnskove i Afrika, som blandt andet huser de sidste ca. 600 bjerggorillaer i verden. Kampagnen støttes af flere end 2000 private sponsorer, men også andre er med til at give Oskar og hans slægtninge en hjælpende hånd. Således har fotomodel Kira Eggers doneret hele sit kalenderhonorar på 15.375 kroner til Operation Oskar, og Photo Care i Viborg har haft et arrangement med kunstneren Henrik Swane, hvor entréindtægten på ialt 5.000 kroner gik til Operation Oskar. WWF Verdensnaturfonden siger tusind tak for de smukke initiativer.

Suserup Skov
har i årtier fået lov
at passe sig selv.

Her er nogle af de fineste vilde skov- områder i Danmark:

Draved Skov i Sønderjylland

Store partier af skoven har været urørt i mange år og ligger i en urskovsagtig tilstand. Hele skoven (250 hektar) er nu udlagt til urørt skov.

Partier i nordlige del af Rold Skov

Flere mindre partier, bl.a. nord for Skørping og omkring Store Økssø, har spændende, urørte bevoksninger af gamle bøgetræer.

Skove ved Silkeborg

Mange smukke arealer med urørt skov, især spændende bevoksninger i Silkeborg Vesterskov og i Velling Skov mellem Bryrup og Silkeborg.

Longelse Bondegårdsskov, Langeland

Lille, urskovsagtig naturskov øst for Rudkøbing.

Ulvshale på Møn

Meget spændende naturskov. Langt størstedelen af skoven (89 hektar) ligger urørt.

Suserup Skov ved Sorø

Lille skov med gamle løvtræer, som i årtier har fået lov at passe sig selv. Udgåede og væltede stammer findes overalt på skovbunden.

Absolut et besøg værd.

Rådmandshave ved Næstved

Særdeles afvekslende og meget frodig løvskov med urørte skovpartier og ellesumpe.

Grib Skov

Partier med gammel naturskov, bl.a. ved Store og Lille Grib Sø samt i Esrumlund.

Jægerspris Nordskov

Foruden de berømte kæmpege, hvoraf nu kun Kongegeen er i live, findes en urskovsagtig naturskov i Bredvig Mose.

Jægersborg Dyrehave nord for København

Berømt og velbesøgt skov med flere arealer med urørt, gammel skov.

Danmark er fra naturens side et skovland. Vi ligger i et område af verden, som ville være dækket af en næsten sammenhængende skov, bestående af mange slags løvtræer. Hvis altså der ikke havde været mennesker. Men de danske skove har i årtusinder været påvirket af mennesker. Vore forfædre i Bondestenalderen begyndte for 6.000 år siden at rydde urskoven for at skaffe plads til marker. Og denne rydning af skoven fortsatte helt op til begyndelsen af 1800-tallet, så landet på det tidspunkt kun havde omkring to procent skov tilbage. Siden er skovarealet blevet markant større, men de danske skove er kulturskove – mørke nålerræsplantager med træer i lige rækker og klassiske bøgeskove, som er forstligt velplejede, men som ikke har meget med den oprindelige naturskov at gøre.

Kun omkring én promille af det danske skovareal er helt naturligt, hvilket vil sige selvsået og efterkommer af de oprindelige skove, og derudover så godt som uberørt af menneskehånd. Det svarer til cirka 500 hektar skov, fordelt på mange mindre skovpartier landet over.

Naturens egen dynamik

I den urørte naturskov er der mange flere vilde planter og dyr end i kulturskoven. Naturens egen dynamik råder, og det giver en langt større mangfoldighed. Livsbetingelserne i urørt skov er bedre, fordi træerne får lov at følge deres naturlige livscyklus. De ældes og nedbrydes og danner grobund for mange slags svampe, mos og lav. Insekter og edderkopper trives i tæt kontakt med de rådne træer. Og ugler, spætter, mejser og andre fugle, der ruger i hule træer, har optimale betingelser i de frønnede stammer.

Den slags skov skal vi have meget mere af. I 1992 fik Danmark en strategi for naturskove, udarbejdet af Skov- og Naturstyrelsen, og med bl.a. WWF Verdensnaturfonden og Danmarks Naturfredningsforening på sidelinien. Strategiens formål er at redde stumperne af dansk naturskov og samtidig inden år 2000 tidobles arealet med urørt skov, så det kommer op på mindst 5.000 hektar.

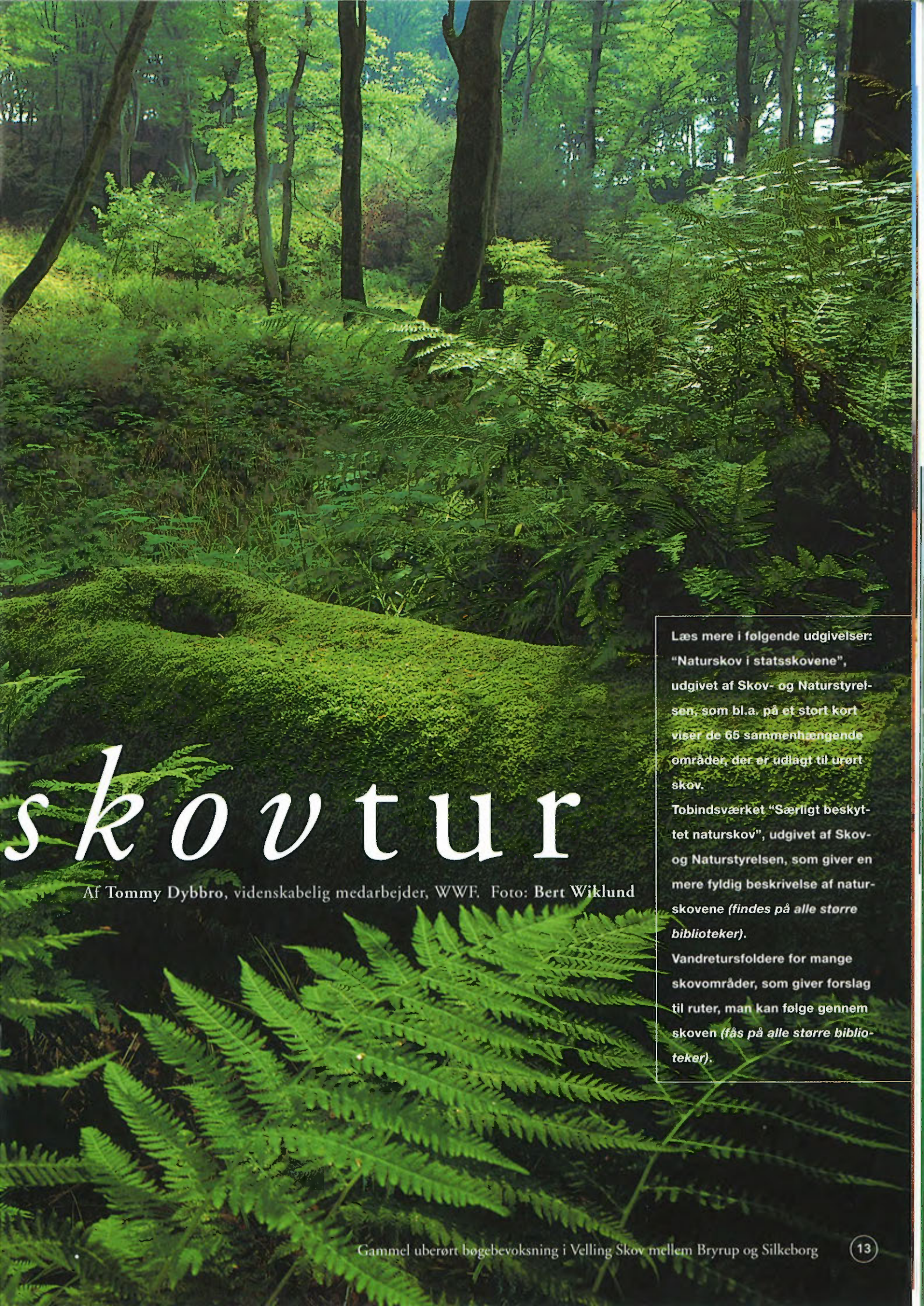
Natur

Ud i den naturlige skov

Dette mål bliver nået. I de danske statsskove er der i de seneste år udlagt mange områder, hvor skoven skal udvikle sig helt på sine egne betingelser. Samtidig har Skov- og Naturstyrelsen indgået aftaler med private skovejere for at sikre lignende områder i de private skove. Der er rige muligheder for at få nogle spændende oplevelser i disse naturskove. ■

Draved Skov
er flere steder helt
urskovsagtig.

skovtur

Af Tommy Dybbro, videnskabelig medarbejder, WWF. Foto: Bert Wiklund

Læs mere i følgende udgivelser:

"Naturskov i statsskovene", udgivet af Skov- og Naturstyrelsen, som bl.a. på et stort kort viser de 65 sammenhængende områder, der er udlagt til urørt skov.

Tobindsværket "Særligt beskyttet naturskov", udgivet af Skov- og Naturstyrelsen, som giver en mere fyldig beskrivelse af naturskovene (findes på alle større biblioteker).

Vandretursfoldere for mange skovområder, som giver forslag til ruter, man kan følge gennem skoven (fås på alle større biblioteker).

Med over tredive grader i den ikke eksisterende skygge og en brændende sol fra en absolut skyfri himmel er det ikke helt underligt, at der er sand, sand og atter sand, så langt øjet rækker.

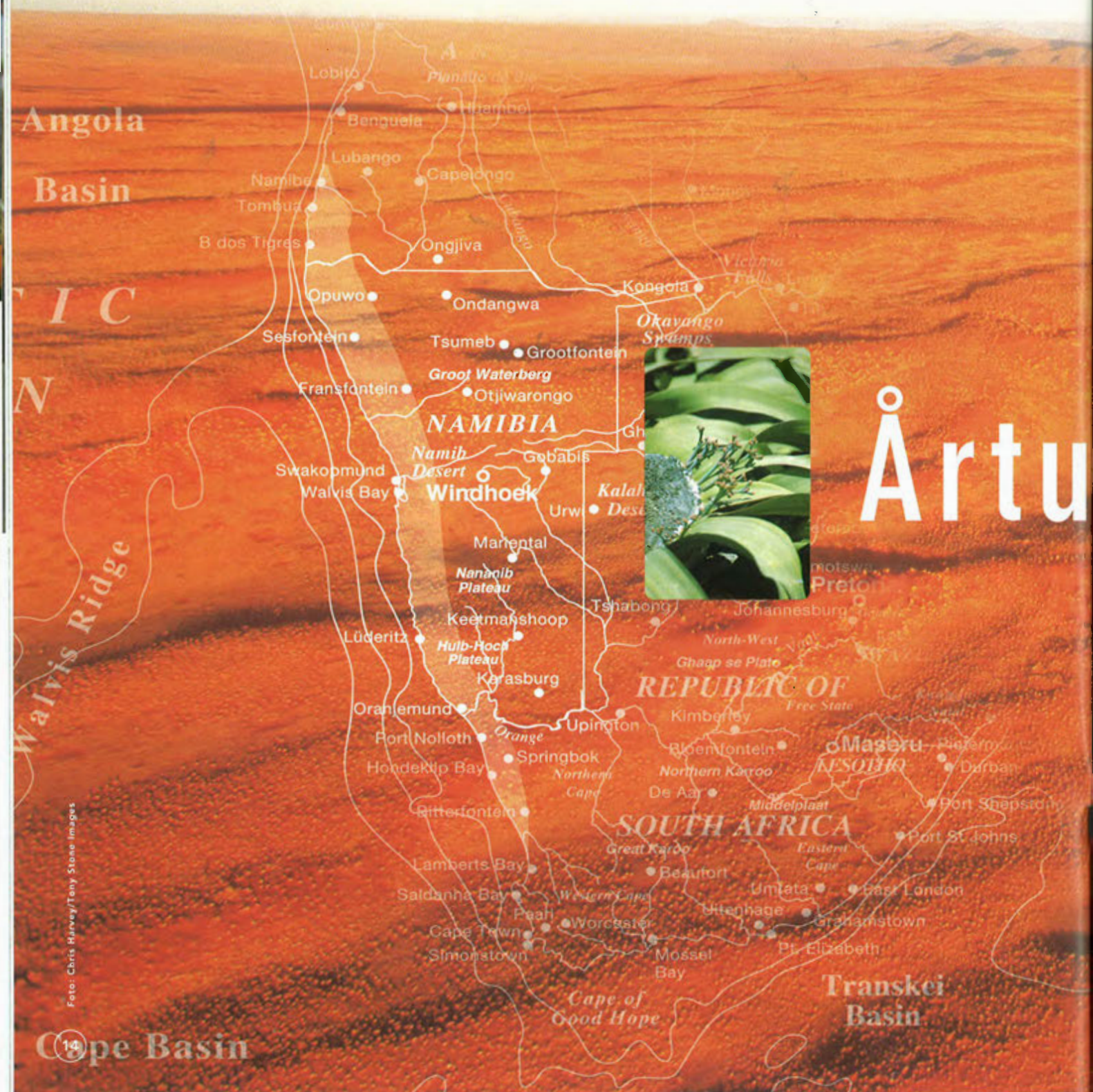
Et par timers rolig kørsel har det taget at komme herind fra kysten. Trods hyppige stop og vagtsomt udkig hele tiden, så er det ikke en dag, hvor notesbogens ellers normalt hurtigt nedskrevne oplysninger rummer en fortættet historie om et stykke spændende Afrika. To fugle er det blevet til indtil nu:

Et par af den lille blege ørkenstjert, der holder til ude midt i den allermest flade sandørken, hvor en lille dyngne sten lige akkurat hæver sig så meget over sandet, at lige netop det sted er lidt

anderledes, og altså nok til, at en fugleart kan leve der. Ufatteligt at de kan klare det, men alene deres tilstedeværelse er nok til at fortælle, hvor vi er.

For dette er Afrika - længst nede mod sydvest i Namibia. Her findes langs kysten til Atlanterhavet en af verdens mest besynderlige ørkener, og det er netop her, ørkenstjerten lever - den findes ikke andre steder i hele verden.

Så ekstremt goldt og ugæstfrit det ser ud for en gæstende nordbo fra bilens airkonditionerede kølighed, så er det altså lige sagen for ørkenstjerten - og med den en mængde planter, dyr og andre fugle, der tilsammen er med til at forme et enestående økosystem.

I WWFs seneste store analyse af biodiversitet, Global 200, er netop den namibiske ørken og busksteppe udpeget som et blandt klodens 200 mest bevaringsværdige økosystemer.

Livet toner frem for den tålmodige

Men udmærker turen ind i den endnu uspolerede namibiske ørken sig ikke i første omgang ved de levende dyr og planter, så sker der gradvist noget, når man først er stoppet og er kommet væk fra bilen.

Solflimmer, varme, sand, sand og atter sand, indtil en helt ny verden af ekstrem skønhed lige pludselig åbner sig. Men kun for den tålmodige, som har husket vandflasken. For som altid tager

ørkener tid, og i den forbindelse er tørsten en faktor, der er væsentlig at tage i betragtning.

Først skal man dog lige vænne sig til stilheden - måske er der lige netop en svag susen af vinden, men ellers kun ens egne lyde. Det er lige før, man hører pulsen slå. Dernæst er det svært at få styr på den nøgterne storhed i de karrige landskaber.

En udvisket horisont i solflimmeret er måske den eneste linie - ellers er der kun gult sand i bløde former under en uendelig blå himmel.

Men når først pludselig udsynet er der, så sker der ting og sager. En klit, der ser ud som alle andre klitter, indtil det går op for en, at den alene er en halv gang højere end Himmelbjerget og i øvrigt

Af Uffe Gjel Sørensen, videnskabelig medarbejder, WWF

sindriget i ørkenen

Tag med på en lang
og varm rejse dybt ind
i Namibias ørken og
se en af verdens mærkeligste
planter - en plante som
spirede frem, da vor tidsregning
begyndte og stadig er grøn
og levende.

1. Welwitschia har kun to lange blade, der er revet itu af vinden. Den lever af tåge og behøver blot et ordentligt tordenskyll med årtiers mellemrum for at kunne formere sig.

2. Namibia-ørkenen grænser op til Atlanterhavet, og som noget helt specielt for denne ørken dannes der derfor ofte tåge i nat- og morgentimerne.

3. Dollarpflanzen er en mere sædvanlig ørkenplante. Den er lille og tyk og i stand til at oplagre vand til de lange tørkeperioder.

Foto: Uffe Gjel Sørensen

ligger 15 km borte. Det gule sand viser sig pludselig slet ikke at kun at være gult; det begynder også at spille i alle mulige andre farvenuancer - grønt, rødt og violet. Midt på dagen er sollyset så skarpt, at det er svært at se forskellene - men om morgenen eller i løbet af eftermiddagen er der kraft i ørkens farver. Og er man først kommet i gang med detaljerne, så viser det sig hurtigt, at der også er masser af liv i ørkenen. Midt på dagen søger det meste skygge, men overalt i sandet vil der være spor - af krybdyr og insekter især.

Sand, sten og klipper

Den namibiske ørken er helt speciel. Den strækker sig langs kysten fra det sydlige Angola i nord gennem Namibia og har et lille hjørne, der stikker ind i Sydafrika. Den er faktisk blot en smal zone langs kysten - op til 150 km bred. Alligevel er der ikke kun tale om én men snarere en mosaik af ørkener.

En ørken kan bestå af både sand, sten og klipper i alle tænkelige kombinationer. Undervejs ind til sandfladen er det en overgang som at køre gennem et månelandskab af lave eroderede bjerge. Her får landskabet ikke alene skarpe konturer, men også skarpe linier.

Et sted har den store pensel været brugt, for lige netop kammen på hver eneste højderyg ser ud til at være malet sort. Tættere på bliver det klart, at der er tale om smalle, millioner af år gamle aflejringer af sort basalt. Den omkringliggende gule klippe er blødere end basalten, hvorfor den forvitret og forsvinder først. Dermed bliver den hårdere basalt tilbage, hvor klippen er højest. Men helt tæt på ses, at også basalten er krakeleret til stenblokke. Intet kan holde til daglig ophedning i den brændende sol efterfulgt af natens nedkøling. Et ørkenlandskab er altid under konstant nedbrydning.

Et "blandingsfossil"

Men mest forunderligt på denne dag - og den egentlige forklaring på at køre den næsten 100 km lange tur ind i netop denne sandørken - er muligheden for at opleve en af jordens mest mærkelige planter. Her inde midt i det bare sand, hvor tilsyneladende intet kan gro, findes et træ. Så mærkeligt som nogen af denne klodes mange mærkelige vækster.

En østrigsk botaniker var den første, der fandt den mærkelige plante, hvilket skete tilbage i 1859. Det fortælles, at han bogstaveligt faldt på knæ og knap turde røre den ene plante, som han fandt. Han kunne øjeblikkeligt se, at her var der tale om noget helt specielt og unikt. Botanikerens navn var Welwitschia, og det er siden blevet den mærkelige plantes navn.

I botanikerkredse regnes Welwitschia for et slags levende fossil. I frøplanternes udvikling er den et bindeled mellem de nøgenfrøede (nåletræer o. lign.) og de dækfrøede (blomster, løvtræer), og den har derfor stor videnskabelig interesse.

Selvom Welwitschia er et træ, så er det ikke under dét træ, man skal forvente at finde skygge for ørkens brændende sol. Stammen er en ganske kort fortykkelse, der kun lige når op over sandet, og fra den ligger to kæmpestore, modstående blade ud over jorden. Welwitschia's blade kan blive op til 2 meter lange, men da de ofte er revet i itu af vinden, ser planten mere ud som en dyngelange, grønne bånd, der ligger indfiltret i hinanden.

Segnede kæmper

Bestanden her er den største i ørkenen, og den udgør en væsentlig del af de kun 5-6000 planter, der er tilbage i hele den namibiske ørken. Så langt øjet rækker, ligger de, som segnede kæmper i ørkens sand - og alligevel fulde af liv med et helt lille økosystem omkring sig.

Insekter og firben lever hele deres liv ved planterne, og forbipasserende

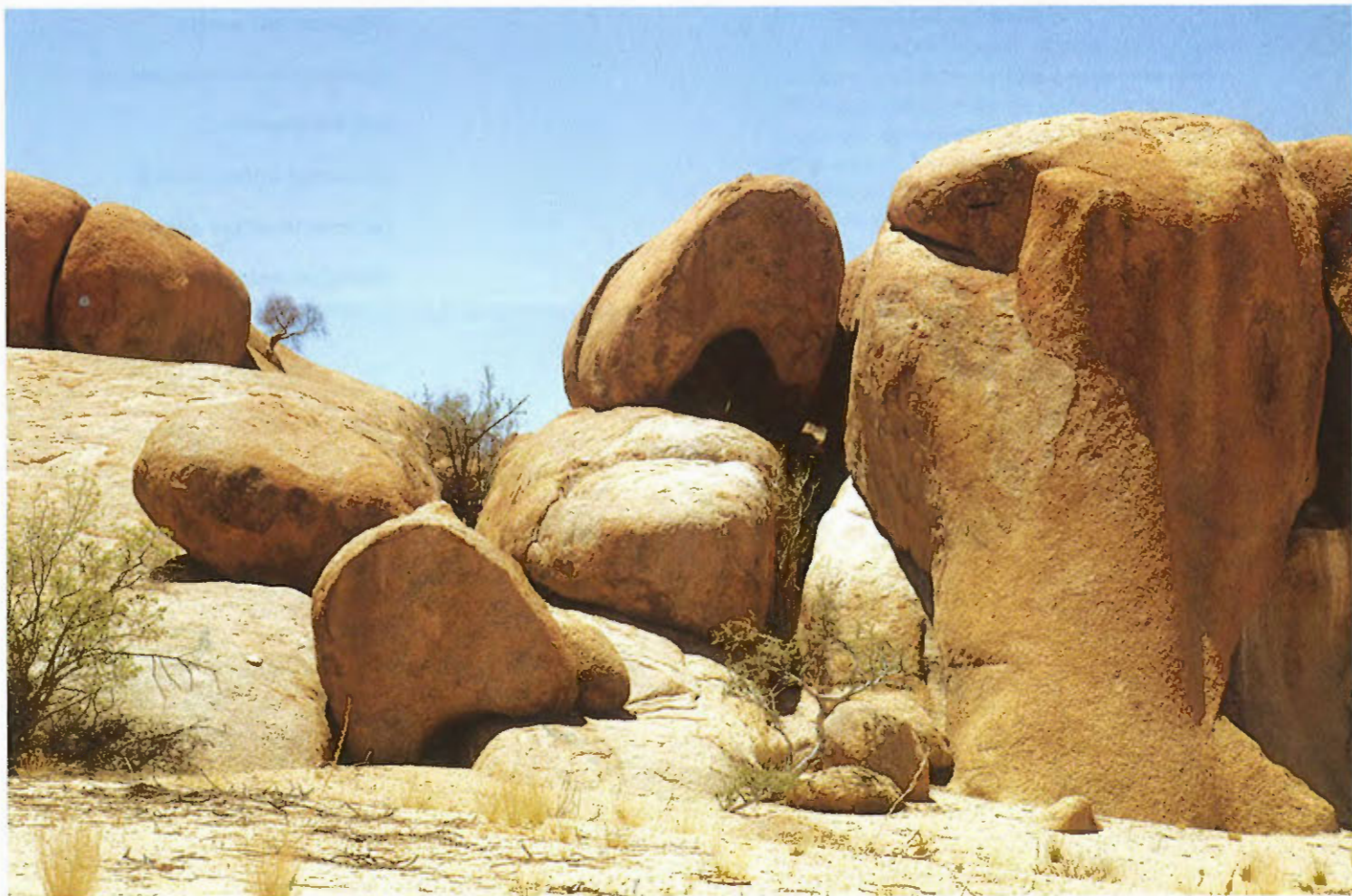

Foto: Uffe Gjel Sørensen

Oryx-antiloper kan finde på at tygge på de kraftige blade og således få noget væske. I det nordlige Namibia er det også set, at sorte næsehorn gumler løs af Welwitschia. Men plantens særlige blade vokser hele livet ved roden, og planten er endog i stand til at klare, at begge blade ædes næsten helt bort.

Mange ørkenplanter er små, tykke og i stand til at oplagre vand for at kunne klare de lange tørkeperioder. Overlevelse i en ørken er først og fremmest et spørgsmål om at undgå fordampning og passe så godt som muligt på det sparsomme vand. Men Welwitschias store blade har den stik modsatte funktion, for de er plantens væsentligste kilde til opsamling af vand. Welwitschia er i stand til at udnytte noget, der er helt specielt for den namibiske ørken - den tåge, som ørkenens kystnære beliggenhed ofte giver anledning til, at der dannes i nat- og morgentimerne. Fra denne tåge optager Welwitschia sit vand - og med denne evne bliver de store blade pludselig en fordel.

Også meget andet liv i den namibiske ørken får det livgivende vand fra tågen. Et nærmere kig på de stenede partier af ørkenen viser, at hver en sten er overgroet med laver. Fuldstændig ligesom de laver, vi herhjemme kender fra bevoksninger på sten og træstammer. I visse områder af den namibiske ørken snakker man ligefrem om, at ørkenen er en slag lavhede. Mange insekter får vand på samme måde, og for en billeart er det vist, at den i morgentågen opsuger så meget vand, at det alene giver dyret en vægtforøgelse på 30%.

Raffineret tilpasning

Men én gang i sit liv er en Welwitschia helt afhængig af, at det regner virkelig meget over nogle dage. Det er, når frøet skal spire. Frøet er forsynet med brede faner og kan føres vidt omkring med vinden. I ørkenen er det dog mere undtagelsen end reglen, at de voldsomme tordenskyll finder sted. Der kan gå årtier imellem.

For Welwitschia'er er det dog ikke det store problem, for de bliver meget gamle. De ældste vurderes at være op mod 2000 år. Med sådan en alder bliver det alligevel til temmelig mange vækstsæsoner, hvor en ny generation kan sættes i gang.

Og her inde midt i ørkenen flere dagsrejser fra vand, kommer dagens anden fugl bogstaveligt talt løbende ind på arenaen: En struds i fuld fart kommer forbi og forsvinder ud mellem Welwitschia-planterne. Endnu et paradoks i ørkenen: Verdens største fugl kan klare sig i månedsvis uden at drikke vand. Den får sit vandbehov dækket gennem de planter, den æder, og den har derudover en helt særlig tilpasningsfunktion, som betyder, at den kan regulere sin kropstemperatur for at undgå at miste vand.

Hvem der bare kunne klare et besøg i ørkenens barske stilhed på samme vis som strudsen. Men vandflaske nummer tre er ved at være tømt, så det er tid at komme tilbage til bilen og køle af på vej tilbage til "menneskeland" - med minderne prentet på nethinden om her lige før årtusindskiftet at have set en plante, der har taget hele vores tidsregning med, og stadig står grøn og produktiv i ørkenen.

Solceller har større

ressourcer end kul, olie og gas tilsammen.

Et hurtigt kommercielt

gennembrud for denne

energiteknologi vil derfor være

et helt afgørende fremskridt

for den globale gennemførelse

af Klimakonventionen.

Dette vigtige fremtidsperspektiv

er baggrunden for, at

Verdensnaturfonden

i samarbejde med WWFs øvrige

europæiske kontorer arbejder for

at fremme solcelleenergien.

Af Lise Backer tidligere videnskabelig medarbejder WWF og Nanet Poulsen

Sol over Danmark

En række lande har besluttet sig for at medvirke til at bringe solcellerne frem til et kommercielt gennembrud. Det gøres bl.a. ved at etablere omfattende nationale solcelleprogrammer.

Programmerne betyder masseproduktion af solcelleanlæg, hvilket giver grundlag for de prisreduktioner, som er nødvendige for at sikre solceller stor udbredelse. Clinton-administrationen søsatte sidste år et ambitiøst 1 million soltags-program. I Japan har man fornylig besluttet at øge det nationale solcellemål fra 4600 MW til 5000 MW i år 2010 - det svarer til mere end halvdelen af de danske kraftværkers samlede elkapacitet.

Også vores nabolande Tyskland og Holland satser i disse år stort på solceller. I Tyskland har regeringen vedtaget at gennemføre et 100.000 soltags-program i de kommende år. I Holland vil man installere 1 million soltage inden år 2020. På Verdensnaturfondens solcellekonference i København

sidste år udtrykte flere energiordførere en øget politisk vilje til at støtte solcelleudviklingen både gennem forskning og udvikling, byfornyelse, bygningsreglementet, erhvervspolitik og den nye energireform.

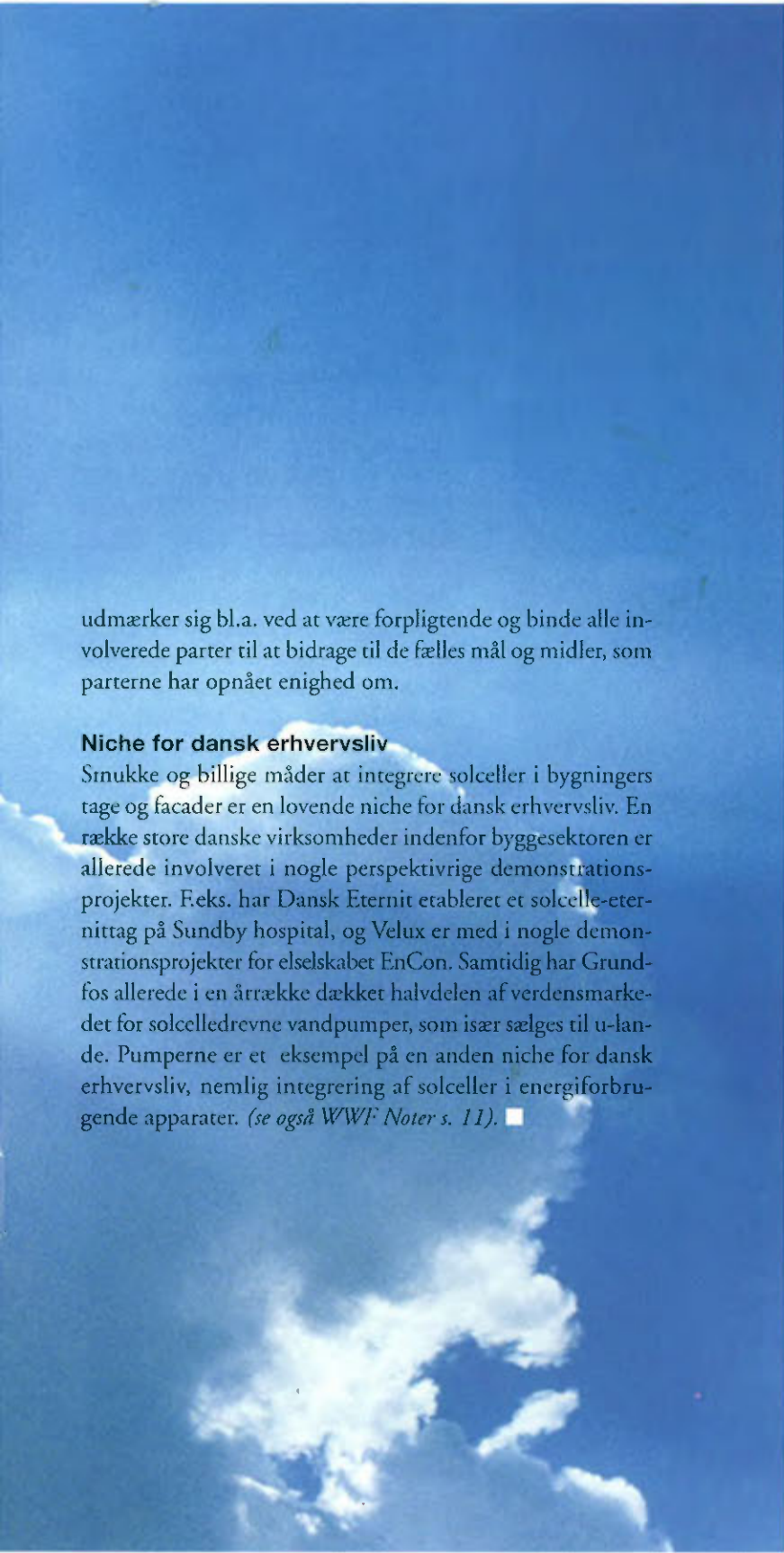
I aftalen om den nye energireform, som blev indgået i begyndelsen af 1999, blev det således fastslået, at der skal etableres særlige regler på solcelleområdet.

Verdensnaturfonden opfordrer til, at de særlige regler kommer til at omfatte et solcellemål, som bringer Danmark op på et ambitionsniveau, der svarer til det tyske og hollandske. Det vil bl.a. betyde en tilskudsordning til private, som ønsker at få deres eget solcelleanlæg.

For at sikre et optimalt udbytte pr. investeret krone i den fremtidige danske solcelleindsats, anbefaler Verdensnaturfonden, at der etableres en solcelleaftale efter hollandsk forbillede mellem Miljø- og Energiministeriet, elværkerne og det øvrige danske erhvervsliv. Den hollandske solcelleaftale

Solcellemodulerne i SOLBYEN i Brødstrup er mellem 10 og 30 m² og kan dække omkring halvdelen af familiernes elforbrug.

udmærker sig bl.a. ved at være forpligtende og binde alle involverede parter til at bidrage til de fælles mål og midler, som parterne har opnået enighed om.

Niche for dansk erhvervsliv

Snukke og billige måder at integrere solceller i bygningers tage og facader er en lovende niche for dansk erhvervsliv. En række store danske virksomheder indenfor byggesektoren er allerede involveret i nogle perspektivrige demonstrationsprojekter. F.eks. har Dansk Eternit etableret et solcelle-eter-nittag på Sundby hospital, og Velux er med i nogle demonstrationsprojekter for elskabet EnCon. Samtidig har Grundfos allerede i en årrække dækket halvdelen af verdensmarkedet for solcelledrevne vandpumper, som især sælges til u-lan-de. Pumperne er et eksempel på en anden niche for dansk erhvervsliv, nemlig integrering af solceller i energiforbrugende apparater. (se også WWF Noter s. 11). ■

Det danske vejr er solcellevej

Solceller kræver ikke sol for at virke. De kan for-vandle alt lys - fra det tidligste dagslys - til elektricitet. Næsten alle solceller på markedet er baseret på silicium, der næst efter ilt er jordens almindeligste grundstof. I modsætning til solfangere, som opvarmer vand, producerer solceller strøm, der skal bruges umiddelbart. Den strøm, som husstanden ikke kan bruge, sendes ud i elnettet.

Foto: Søren Holm/Chili

EnCon er det førende elskabet på solcelleområdet i Danmark. Det er EnCon, der står bag Danmarks hidtil største solcellesatsning, SOLBYEN i Brædstrup (billedet), der som forsøg blev opført i 1997. SOLBYEN omfatter 30 huse med solcelleanlæg, der kan dække omkring halvdelen af familiernes elforbrug. Solcellerne har vist sig yderst produktive selv med meget lidt optimale placeringer på husenes tage.

EnCon er nu aktiv i et nyt, endnu mere ambitiøst projekt, som betyder, at ialt 300 boliger på Fyn og i Jylland i løbet af sommeren 1999 vil blive forsynet med solcelleanlæg, der skal dække husstandens samlede elforbrug.

Opfordring til danske virksomheder

Verdensnaturfonden opfordrer vores firmamedlemmer til at investere i egne solcelleanlæg. Energistyrelsen har oprettet en tilskudsordning til private virksomheder, der ønsker at etablere eget solcelleanlæg.

Virksomhederne kan få tilskud til mellem 26 og 36% af omkostningerne til udvikling og etablering af demonstrationsanlæg. For at give tilskud kræver Energistyrelsen, at virksomhederne anvender kvalitetsgodkendte komponenter, og at anlæggene installeres af certificerede installatører.

Henvendelse om tilskudsordningen til Energistyrelsen, tlf. 33 92 67 00.

Etiopisk ulv. Foto: Uffe Gjel Sørensen

Tamhunde truer ulve

Den flotte røderode etiopiske ulv er verdens sjældneste og mest truede ulveart. Den lever over skovgrænsen i Etiopiens bjerge, og der er under 400 tilbage. Dens levesteder er blevet mindre eller helt forsvundet, og arten er truet af indavl, da flere små delbestande ikke har kontakt med hinanden. Yderligere er ulvene truet fra en helt ny kant: Tamhunde. Ulvene kan parre sig med tamhunde, og derved sker der en genetisk opblandning. Ulvenes naturlige arveanlæg bliver forringet og dermed også deres overlevelseschance. Hyrder vandrer i stigende grad op i bjergene med deres køer, og deres hunde gør dette til en konstant trussel.

Foto: Uffe Gjel Sørensen

Skildpadder retur til natur

Den egyptiske landskildpadde er truet af udryddelse, og arten er stort set forsvundet i Egypten. Stor var derfor overraskelsen, da 200 af dem dukkede op til salg hos dyrehandlere i landets hovedstad Cairo. Dyrene var illegalt indført fra Libyen. Det gav ikke mening at sende de konfiskerede dyr tilbage. I stedet bliver de nu brugt i et forsøg på at genudsætte arten. Men i det overbefolkede Egypten er det svært at finde fredfyldte steder. Ti skildpadder er udsat i et prøveområde ved fiskerlejet Zaranik på Sinai. Hver er forsynet med en lille radiosender, og de følges nøje. Ny viden om deres færden skal vejlede udsætningen af de øvrige konfiskerede dyr, der i øjeblikket lever beskyttet på taget af et højhus i Cairo, hvor en japansk frivillig passer dem døgnet rundt.

Sjældne terne snyder sjakalerne

Den sjældne Damara-terne, der yngler langs den meget fiskerige kyst i Namibia i det sydvestlige Afrika, blev indtil for nylig regnet for en truet art. Den samlede bestand blev vurderet til kun 4.000 fugle.

Men nye undersøgelser har heldigvis vist, at der findes mindst tre gange så mange Damara-terner, hvorfor arten ikke længere anses for truet.

Damara-ternen yngler ikke som andre terner i tætte kolonier på småøer uden rovdyr, for sådanne ynglesteder findes ikke langs kysten.

Til gengæld ligger den namibiske ørken lige op til kysten med masser af plads - også til sjakaler. Damara-ternen yngler derfor enkeltvis med flere hundrede meters afstand mellem rederne, hvilket gør det svært for sjakalerne at finde andet end enkelte reder.

Men det gør det også tilsvarende svært for forskerne at tælle fuglene. Det nye bestandstal er derfor baseret på grundige optællinger af prøveflader, der er tilfældigt udlagt langs hele den 1470 km lange kyst. Besværligt, men pålideligt.

"Levende fossil" ved Sulawesi

I sommeren 1998 blev et eksemplar af den blå fisk fanget i havet ved øen Manado Tua nord for Sulawesi i Indonesien. Stedet ligger 10.000 km fra det hidtil eneste kendte levested for arten, nemlig havet ud for øgruppen Comorerne i Det indiske Ocean. Fangsten var resultatet af en målrettet indsats, efter at man ved en tilfældighed opdagede et eksemplar af den blå fisk på et fiskemarked på øen i 1995.

Den første levende blå fisk blev fanget ved Comorerne i 1938. Indtil da mente man, at hele den gruppe af fisk, som den blå fisk tilhører, var uddød for 80 millioner år siden. Denne fiskegruppe er nært beslægtet med de fisk, der som de første vandrede på land og udviklede sig til landhvirveldyr, nemlig padderne. Den blå fisk betegnes derfor med rette som et "levende fossil" og er udviklingsmæssigt et af de mest spændende dyr i verden.

Foto: Birger Borregaard/Biofoto

Ved Tommy Dybbro og Uffe Gjel Sørensen

Havodder, Foto: Kaj Halberg/Biofoto

Fødekæde brudt sammen

I havet ud for øgruppen Aleuterne i det nordlige Stillehav har fødekæden ændret sig markant. Det skyldes, at sæler og søløver i de seneste årtier næsten er forsvundet på grund af overdreven jagt og fangst. Dette medførte, at spækhuggerne i området fra at leve af sæler og søløver slog over på havodderne som vigtigste bytte. Nu er havodderne næsten forsvundet, hvilket har givet ideelle betingelser for søpindsvin, som er havoddernes vigtigste føde. Søpindsvinene er derfor nærmest eksploderet i antal. De har helt afgrænset de store tangskove, der er basis for hele det kystnære liv, bl.a. fiskeyngel. Tabet af dette vil formodentlig påvirke bestandene af fiskeædende dyr som havørne og andre kystnære fuglearter. Det er et klart eksempel på, hvordan tilbagegang i ét led i fødekæden får store konsekvenser for hele det indviklede samspil i naturen.

Dramatiske ændringer i Beringshavet

Myndighederne i USA indsamler viden og oplysninger fra videnskabsfolk over hele verden for at finde en forklaring på de voldsomme forandringer, der er sket i Beringshavet i 1997 og 1998.

Havstrømmene har ændret sig markant. Bestandene af havfugle som skråper og rider (*billedet*) har vist meget høj dødelighed, og der er forekommet voldsom opblomstring af havalger. Laksen vandrer ikke op i floderne som vanligt, og flere hvalarter har vist besynderlig optræden.

Beringshavet ligger mellem Alaska og Sibirien og er meget følsomt overfor klimaændringer. Meget tyder på, at de biologiske forandringer, der er konstateret i havet, hænger sammen med de påviste ændringer i klimaet, der efter alt at dømme i det mindste er delvist menneskeskabte.

Foto: Pal Hermansen/Tony Stone Images

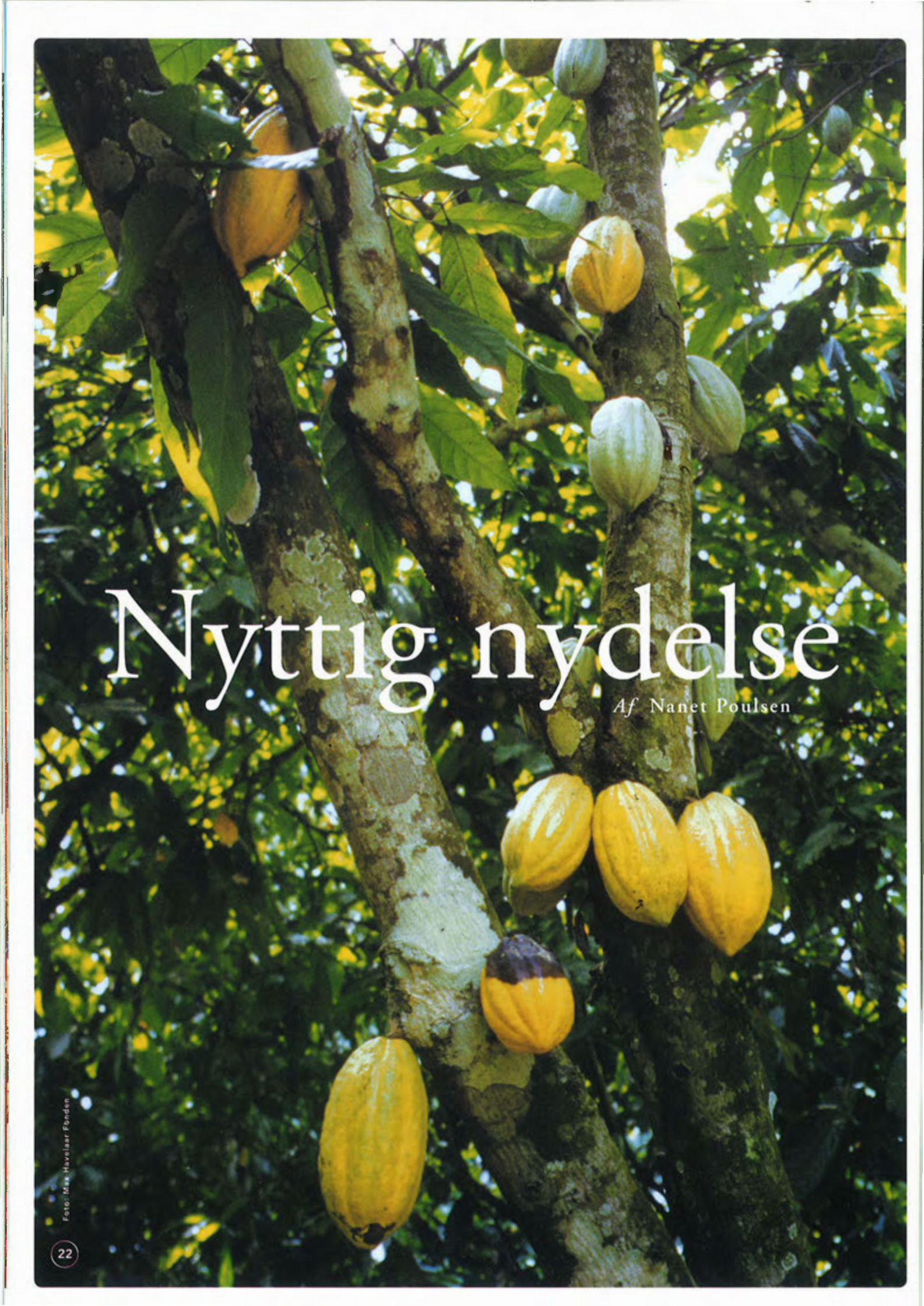
Foto: Mauri Rautkari/WWF

Får lov at sælge elfenben

For første gang i ti år får to afrikanske lande, Namibia og Zimbabwe, lov til at eksportere elfenben. Begge lande har særdeles livskraftige bestande af elefanter og må regulere dem for at holde dem på et rimeligt niveau. Derfor ligger de inde med et lager af elfenben, som ikke har kunnet sælges, siden det verdensomspændende stop for handel med elfenben blev indført i 1989.

CITES konventionen, der regulerer handelen med produkter af truede dyr, godkendte på sit møde i februar 1999, at de to lande nu kan sælge ud af deres lagre, men kun til Japan, hvor bearbejdningen af elfenbensprodukter finder sted. CITES anerkender, at kontrollen med denne handel er i orden.

Japan må ikke videreeksportere det forarbejdede elfenben, og indtægterne ved salget af de 34 tons elfenben skal gå til elefantbeskyttelse i de to lande. WWF Verdensnaturfonden accepterer den begrænsede og meget målrettede handel, men er dog fortsat bekymret over risikoen for, at den nu godkendte lovlige handel kan medføre genoptagelse af ulovlig handel på basis af elefanter, der er nedlagt af krybskytter.

Nyttig nydelse

Af Nanet Poulsen

Flere og flere mener, at historien bag de produkter, vi spiser, bør være lige så god som smagen. Med vores indkøbsvaner er vi med til at bestemme, hvordan mennesker, dyr og miljø skal have det.

Max Havelaar Fonden har nu sendt elefantmærket sukker og kakao på hylderne i mange danske forretninger. Sukker og kakao sælges som selvstændige produkter, men indgår også i en række andre varer. F.eks. indgår Max Havelaar-mærket kakao i 13 forskellige hudplejeprodukter fra The Body Shop. Derudover findes der ti forskellige chokolader med op til 70% kakaoinhold.

Mærket kakao og rørsukker har været i handelen i en række andre europæiske lande i tre-fire år, hvor salget af kakao går rigtig godt, mens salget af rørsukker (som selvstændigt produkt) endnu ikke er brudt rigtigt igennem. Max Havelaar-mærket findes desuden på the, kaffe og bananer. Det næste bliver bonning og appelsinjuice, som kommer på hylderne i løbet af de næste par år, fortæller Fondens danske generalsekretær, Nina Schiøtz.

Det går godt for Max Havelaar-mærket kaffe - danskerne sætter hver dag 350.000 kopper elefantmærket kaffe til livs. Det er 3% af det samlede kaffeforbrug, og mere end Fonden overhovedet havde drømt om. Vi drikker derudover 35.000 kopper elefantmærket the og spiser 11.000 mærkede bananer - om dagen.

Hver dansker spiser mere end 8 kg chokolade om året, så der er bestemt noget at komme efter. Men chokolade er impuls køb, og forbrugerne er typisk ikke så loyale overfor bestemte varemærker på dette område.

Derafhandelen er meget presset for tiden og derfor ikke så imødekommende overfor nye produkter, som den har været tidligere. Alligevel er Nina Schiøtz optimistisk, og hun ser det som den største opgave at få forbrugerne til at spørge efter elefantmærket chokolade og sukker.

Mennesker og natur får det bedre

Kakaobønner og sukker produceres i det tropiske og subtropiske bælte hele vejen rundt om Jorden under barske vilkår for arbejdere og bønder. Den betaling, de modtager, ligger ofte langt under de udgifter, der er forbundet med at dyrke afgrøderne, og de har derfor ingen mulighed for at brødføde deres familie. Derudover arbejder de uden beskyttelse mod den i mange tilfælde intense giftsprøjtning. For begge produkter gælder det, at verdensmarkedspriserne falder voldsomt i løbet af 80'erne uden senere at blive rettet op igen.

For at lov til at sælge produkter med Max Havelaar-mærket skal den vestlige importør garantere, at kakaoen og sukkeret er produceret af småbønder, der som minimum får udbetalt FN's fastsatte mindstpris. Det er importøren, der betaler merprisen i forhold til de ofte meget svingende verdensmarkedspriser, og det er også importøren, der garanterer, at et eventuelt overskud bruges til fordel for bønderne, f.eks. til undervisning af deres børn, til udvikling og indkøb af ny teknologi og til uddannelse i miljømæssigt bæredygtige dyrkningsformer.

På nuværende tidspunkt er al den chokolade, som sælges med Max Havelaar-mærket, økologisk, og halvdelen af rørsukkeret og kakaoen er det. Men et af kriterierne for at få lov at sælge under Max Havelaar-mærket er, at man konstant stræber efter at opnå 100% økologisk produktion. ■

Max Havelaar har gjort det igen.
Fonden med den skævvenede
elefant, som arbejder for at fremme
bæredygtig handel mellem
Vestens importører og bønder i den
3. Verden - har sendt en stribe nye
garantimærkede produkter på banen.
Målet er, at de skal sælge lige
så godt som kaffen.

Foto: World Wildlife Fund / Henry Jones

MAX HAVELAAR-ORDNINGEN HAR EKSISTERET I TI ÅR I 17 LANDE.

MAX HAVELAAR FONDEN BLEV STIFTET AF EN RÆKKE DANSKE ORGANISATIONER, HERUNDER WWF VERDENSATURFONDEN. MAX HAVELAAR FONDEN SÆLGER OG KØBER IKKE VARER, MEN KONTROLLERER, AT DE BØNDER OG PRODUCENTER, DER BRUGER MÆRKET, LEVER OP TIL KRITERIERNE, SOM BL.A. OMFATTER OVERHOLDELSE AF FN'S MINDSTEPRISER, FORUDBETALING TIL BØNDER, INGEN BRUG AF BØRNEARBEJDE OG SÅ MILJØMÆSSIGT BÆREDYGTIGE PRODUKTIONSMETODER SOM MULIGT. I DAG HAR OMKRING FEM MILLIONER BØNDER I DEN 3. VERDEN GLÆDE AF DE VESTLIGE FORBRUGERES VALG AF VARER, DER ER DYRKET OG HANDELT ØKONOMISK OG SOCIALT BÆREDYGTIGT.

Med det nye WWF MasterCard rækker pengene lidt længere

WWF Verdensnaturfonden og MasterCard har udviklet et nyt kreditkort, som kan noget, ingen andre kreditkort i Danmark kan:

Når du opretter et WWF MasterCard, går 50 kr. af gebyret direkte til WWFs arbejde. *Uden at det koster dig en øre!*
Hver gang du benytter dit WWF MasterCard, går der 1,10 kr. til WWFs arbejde. *Uden at det koster dig en øre!*
Det eneste, du betaler, er de normale gebyrer og priser – donationerne til WWF tager MasterCard sig af.

Flere fordele

Der er også andre fordele knyttet til det nye WWF MasterCard:

- Det kan bruges over hele verden som købekort, hævekort og kreditkort
- Det kan give op til 50.000 kroners kredit
- Det giver dig en række favorable rejsetilbud
- Du har tre måneders fuld fortrydelsesret

Ring nu på tlf. 35 36 36 35, så modtager du i løbet af nogle dage et ansøgningsskema til dit nye WWF MasterCard. Du kan også bestille det via WWF Verdensnaturfondens hjemmeside, www.wwf.dk

